

کارگاه کشوری کارورزی ۳

مدرس:

رحمت اله خسروی

دکتری تخصصی مطالعات برنامه درسی، دانشگاه تربیت مدرس
عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

Khosravi_tmu@hotmail.com

برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان

پرورش معلم فکور

کارورزی ۱: مشاهده تأملی / تحلیل موقعیت / مسأله یابی (ارائه گزارشات از طریق پژوهش روایی)

کارورزی ۲: طراحی خرده فعالیت برای مسأله شناسایی شده در حوزه آموزشی و پرورشی

کارورزی ۳: کنش پژوهی حرفه ای با تأکید بر طراحی و تدریس مبتنی بر ساختن گرایی

کارورزی ۴: طراحی واحد یادگیری و درس پژوهی

کارورزی ۱

هدف: مهارت یابی در تحلیل موقعیت آموزشی خاص و شرایط یاددهی یادگیری در آن

راهنما: مشاهده تأملی موقعیت آموزشی ویژه از ابعادی چون فضای فیزیکی، فرهنگ و فضای روانی، ساختار سازمانی، ویژگی های عناصر داخل کلاس درس، اخلاق حرفه ای معلم (مسئولیت پذیری، عدالت تربیتی، و ...)

فعالیت های دانشجو معلم: مشاهده و تطبیق تدریس معلم راهنما با مباحث نظری، مشاهده و تأمل روی ظرفیت های معلم راهنما در اجرای مهارت های معلمی، جستجوی شاخص های اخلاق حرفه ای و ...

پیامد: دانشجو معلم با تکیه بر دانش و تجارب زیسته خویش از طریق مشاهده تأملی و روایت کردن موقعیت ها و تعامل با استاد و معلم راهنما مسائل موقعیت آموزشی را شناسایی می کند.

محصول: گزارش پژوهش روایی

کارورزی ۲

هدف: مهارت یابی در ارائه راه حل برای مسائل خاص آموزشی و تربیتی شناسایی شده (تدارک خرده فعالیت های یاددهی – یادگیری) و اجرای محدود برخی راه حل ها

راهنما: پژوهش و تأمل (با تأکید بر خرده فعالیت های یاددهی – یادگیری)

فعالیت های دانشجو معلم: طراحی، اجرا و ارزشیابی خرده فعالیت های یادگیری، فنون و مهارت های معلمی و پایبندی به شاخص های اخلاق حرفه ای و در نهایت در سطح بالاتر تدریس نیمه مستقل

پیامد: دانشجو معلم با تکیه بر دانش و تجارب زیسته خویش از طریق مشاهده تأملی و روایت موقعیت ها و تعامل با استاد و معلم راهنما، برای مسائل موقعیت آموزشی، راه حل ارائه کرده و آن را به طور محدود اجرا می کند.

محصول: گزارش پژوهش روایی

کارورزی ۳

هدف: مهارت یابی در انجام تدریس مستقل با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

راهنما: کنش پژوهی (دانشجو معلم با شناخت ویژگی های حرفه ای خود و تحلیل ویژگی های موقعیتی که در آن قرار گرفته، با کمک استاد راهنما چند طرح تدریس سازنده گرایانه طراحی و با همراهی معلم راهنما اجرا می کند.

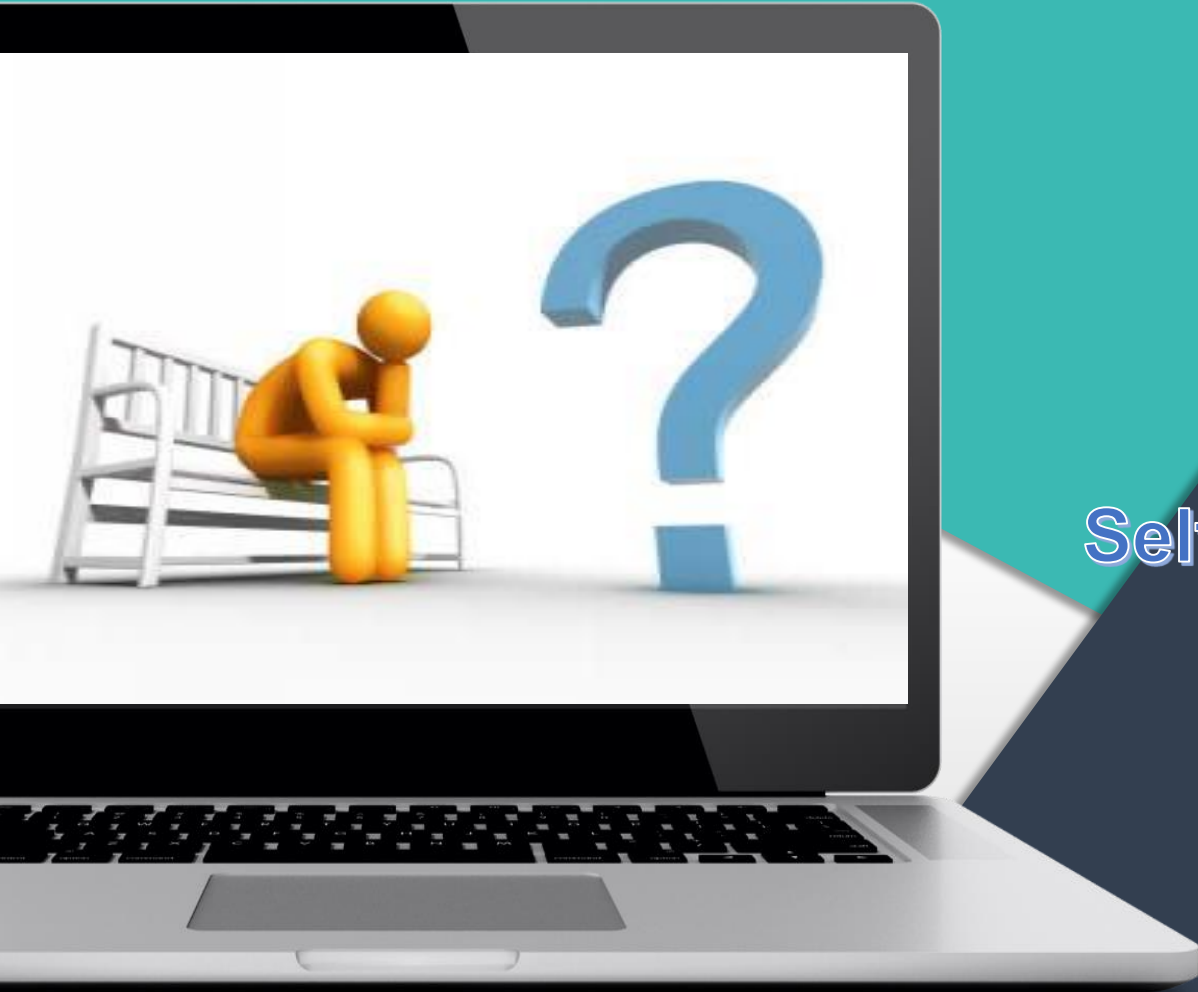
فعالیت های دانشجو معلم: طراحی، اجرا و ارزشیابی ۴ الی ۶ تدریس مستقل و تکمیل چرخه خود ارزیابی حرفه ای

پیامد: دانشجو معلم با تکیه بر دانش و تجارب زیسته خویش از طریق مشاهده تأملی و روایت کردن موقعیت ها، توجه به شاخص های اخلاق حرفه ای و تعامل با استاد و معلم راهنما، تدریس آزمایشی و مستقل را طراحی، اجرا و ارزشیابی می کند.

محصول: گزارش پژوهش روایی

کارورزی ۳

کنش پژوهی و تدریس مبتنی بر رویکرد سازنده گرایی

کنش پژوهی؟

Self-Study Through Action Research

• کنش پژوهی چیست؟

✓ کنش پژوهی، کاوش دانشجو معلم درباره عمل حرفه ای خودش است.

✓ دانشجو معلم از طریق کنش پژوهی می خواهد عمل حرفه ای خودش را با مجموعه تدابیر و اقداماتی بهبود ببخشد.

✓ کنش پژوهی همان تأمل پیش از عمل، حین عمل و پس از عمل بر کنش خویش در موقعیت تربیتی است.

✓ حاصل کنش پژوهی، تأمل در تجارب شخصی برای بیرون کشیدن «هویت حرفه ای من» در پایان

کارورزی (۳) است.

کنش پژوهی – اقدام پژوهی

✓ در کنش پژوهی (کارورزی ۳)، موضوع، خود ارزیابی حرفه ای و اقدام برای بهبود حرفه ای خویشتن است.

✓ در اقدام پژوهی (کارورزی ۲)، موضوع، توانایی دانشجو معلم در ارزیابی موقعیت آموزشی

و حل مساله و بهسازی موقعیت است.

روش‌های پژوهشی و اقدام پژوهی

✓ در اقدام پژوهی گام اول شامل بررسی وضعیت موجود، تحلیل موقعیت آموزشی، جمع آوری مستندات و تعریف مسئله است.

✓ در کنش پژوهی گام اول به خودشناسی حرفه ای دانشجومعلم و تدوین بیانیه من و یافتن مأموریت من اختصاص می یابد و

در گام دوم، موقعیت به عنوان بستری که «من» در آن دست به عمل خواهم زد؛ مورد بررسی قرار می گیرد.

چرخه طرح کنش پژوهی

• **گام اول – خویشتن شناسی حرفه ای**
(تدوین بیانیه من):

- ✓ پاسخ دادن به این سوال که من با واکاوی در تجربه کارورزی ۱ و ۲ و دیگر موقعیت های معلمی در حال حاضر «چگونه معلمی هستم؟»
- ✓ دانشجو معلم تلاش می کند ابتدا با تأمل بر خویشتن (ظرفیت ها و توانمندی ها، نقاط ضعف و قوت، مهارت ها و ...) ویژگی های حرفه ای خود را شناسایی و در قالب «بیانیه من» ترسیم کند.

قسمت های تشکیل دهنده «بیانیه من»

۱- بیان ویژگی های من:

✓ دانشجو معلم با نوشتن گزاره هایی به معرفی ویژگی های شخصیتی

خود در ارتباط با حرفه معلمی اقدام می کند. برای مثال:

۱. من، برای نوشتن روی تابلو، خط درشت خوبی دارم.
۲. من، در برابر شاگردان شلوغ کلاس، آدم صبوری هستم.
۳. موقع صحبت کردن در جمع دانش آموزان صدایم می لرزد.
۴. دامنه لغات من در برقراری ارتباط با دانش آموزان کم است.
۵. مهارت من در تولید محتوای الکترونیکی جذاب، کافی نیست.

قسمت های تشکیل دهنده «بیانیه من»

۲- بیان مأموریت من:

✓ دانشجو معلم با تأمل در دانش و تجارب مرتبط با معلمی، در قالب گزاره هایی، انتظارات حرفه ای خودش را تبیین می کند.

✓ من، براساس تجربه های خوب و بدی که از دوران تحصیل خود دارم و هم چنین بر اساس آموخته های کارورزی ۱ و ۲ و دیگر آموخته های مرتبط با حرفه معلمی، تصمیم دارم در آینده نه چندان دور معلمی باشم که:

۱. ساعت حضور در کلاس برای دانش آموزانم، زمانی لذت بخش باشد.

۲. می خواهم بتوانم نکات کلیدی درس را با زبانی ساده و شیرین و اثرگذار بیان کنم.

۳. روش هایی در تدریس به کار ببرم که دانش آموزان را به پرسش کردن و اظهار نظر ترغیب کند. چون فعالیت هایی که دانش آموزان را از پرسشگری، که مظهر عقلانیت آنهاست، باز دارد، نمی تواند از جنس تدریس باشد.

قسمت های تشکیل دهنده «بیانیه من»

۳- تعیین «نقطه کانونی» در ویژگی های حرفه ای من:

✓ دانشجو معلم در آنچه به عنوان ویژگی ها و مأموریت های من تدوین نموده تأمل کرده و نقطه کانونی کنش پژوهی را برای خود تعیین کند.

□ در هر بار که دانشجو معلم بیانیه من را تدوین می کند، بهتر است به طور خاص، روی بهسازی یکی از مهارت های معلمی یا رفع تعداد محدودی از نقاط ضعف حرفه ای خویش متمرکز شود تا با دقت بیشتر در ارزیابی و بهسازی «من حرفه ای» خود گام بردارد و به تدریج به تحقق معلم ایده آل خود نزدیک شود.

□ برای مثال با تأمل در گزاره های ۳ و ۴ در «بیان ویژگی های من» و گزاره ۲ در «بیان مأموریت من» نقطه کانونی بر بهبود مهارت های کلامی دلالت می کند و بدین صورت نوشته می شود:

✓ مایلم مهارت های کلامی ام را بهسازی کنم.

گام دوم – تحلیل موقعیت

تحلیل موقعیت تلاشی است در جهت شناسایی نیازها و مسائل از طریق شناسایی شکاف بین «آن چه هست» و «آن چه باید باشد».

دانشجو معلم با تأمل در موقعیت آموزشی (سطح توانمندی دانش آموزان، امکانات یادگیری و ...)، زمینه و موقعیتی که می خواهد در آن تدریس کند را از ابعاد مختلف فیزیکی، عاطفی و فرایند یادگیری، شناسایی و تحلیل کند.

عناصر تحلیل موقعیت

۱. یادگیرنده و تحلیل ویژگی های او

ذیل این عنصر، باید چهار دسته از خصوصیات یادگیرندگان را در نظر گرفت:

□ ویژگی های عمومی (جنسیت، سن، سطح بلوغ، انگیزش و نگرش، استعدادهای خاص، انتظارات و آرمان های شغلی، میزان مشارکت طلبی، اطلاعات تحصیلی از قبیل نمرات دروس، مهارت های پایه و امثالهم).

□ خصوصیات یادگیرندگان با نیازهای ویژه: کودکان متعلق به فرهنگ های اقلیت، کودکان بهزیستی، کودکان کار، یادگیرندگان خاص شامل دانش آموزان کم توان، معلول جسمی – حرکتی، دانش آموزان نابینا و ناشنوا و افراد بیش فعال و ...

عناصر تحلیل موقعیت

۱. یادگیرنده و تحلیل ویژگی های او

□ مهارت های پیش نیاز: مهارت هایی که یادگیرندگان جهت بهره مندی از یک درس یا فعالیت خاص باید داشته باشند.
اگر شما می خواهید از روش ایفای نقش یا آموزش الکترونیکی یا روش تدریس معکوس استفاده کنید، باید یادگیرندگان مهارتها و توانایی هایی را به عنوان پیش نیاز داشته باشند.

□ سبک های یادگیری و تفاوت های فردی: شناسایی نحوه مواجهه افراد با تکالیف یادگیری و چگونگی پردازش اطلاعات

عناصر تحلیل موقعیت

۲. تحلیل زمینه:

- آموزش و یادگیری در خلأ اتفاق نمی افتد. بافت و زمینه، همه ابعاد یک تجربه یادگیری را متأثر می سازد.
- زمینه شامل مجموعه عواملی است که ممکن است مانع یا تسهیل کننده آموزش و یادگیری باشند.

❖ دو نوع زمینه را باید مورد توجه قرار داد:

□ **زمینه مربوط به یادگیرندگان:** هدف یادگیرنده از تحصیل، درک یادگیرنده از مزیت آموزش (در صورتی که یادگیرندگان درک اندکی از مزیت آموزش داشته باشند مشارکت آنها در فرایند آموزش و یادگیری پایین می شود)، احساس مسئولیت در قبال یادگیری و ...

□ **زمینه ناظر بر موقعیت آموزشی:** کسب اطلاعات درباره فضای عاطفی، ساختار سازمانی و موقعیت خاص یاددهی-یادگیری کلاس و محیط فیزیکی (نور، صدا، دما، محل نشستن، و تجهیزات) و زمان بندی برنامه مدرسه، امکانات و محدودیت ها و ...

گام سوم – ایده پردازی و ارائه راه حل های هوشمندانه

□ با تأمل در موقعیت آموزشی تحلیل شده (ویژگی های یادگیرندگان و امکانات کلاسی که باید در آن تدریس کند) و مقایسه وضعیت موجود با وضعیت مطلوب، خلاء ها و مسائل را شناسایی کرده و برای حل آن ها و تحقق یک آموزش اثر بخش، ایده هایی ارائه دهد.

□ دانشجو معلم مشخص می کند که برای بهبود وضعیت موجود **می خواهد چه کاری را انجام دهد.**

برای مثال دانشجو معلم، بعد از تحلیل توانمندی های خود، ویژگیهای یادگیرندگان، زمینه و موقعیت فیزیکی و عاطفی و ساختاری مدرسه، برای افزایش علاقه مندی دانش آموزان پایه ششم به درس ریاضی، ایده ها و راهکارهایی می دهد. یا پس از تحلیل موقعیت، یکی از ایده هایش این می شود: در کلاس درس ... می خواهیم فعالیت های یادگیری جذاب و متنوعی برای دانش آموزانم تدارک ببینم.

گام سوم – ایده پردازی و ارائه راه حل های هوشمندانه

□ دانشجو معلم برای بهسازی حرفه ای خویش و تحقق مأموریت هایی که برای خود تعریف کرده، با اتکاء بر تفکر، خلاقیت، بهره گیری از تجارب زیسته خویش، تعامل با استاد و معلم راهنما و سایر دانشجومعلمان و حتی گفتگو با دانش آموزان، ایده های متنوعی ارائه دهد.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

❑ بررسی و تحلیل محتوای آموزشی

(مرور کامل متن درس، بررسی درس در کتاب راهنمای معلم، بررسی مواد و منابع یادگیری کمکی به منظور استخراج اصولی مفاهیم و مهارت ها...)

❑ استخراج مفاهیم و مهارت ها

✓ مفاهیم شامل: واژه های کلیدی، تعاریف، انواع، اصول، قوانین و ...

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

- مهارت ها شامل :

۱. مهارت های عمومی مانند مشاهده، تشخیص، طبقه بندی، استدلال کردن، فرضیه سازی و...

۲. مهارت های اختصاصی درس برای مثال: نقشه خوانی، فرمول نویسی، آزمایش کردن، کاربرد ابزار و

۳. مهارت های زندگی با تاکید بر ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آ.پ (ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی،

ساحت اجتماعی و سیاسی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت زیبایی شناسی و هنری، ساحت اقتصادی و حرفه ای، و ساحت علمی و فناوری.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

□ تعیین پیامدهای آموزشی

✓ تغییراتی که انتظار داریم بر مبنای تدریس درس در تفکر، نگرش و رفتار دانش آموزان در کوتاه مدت اتفاق بیفتد.

✓ برای مثال با تدریس مبحث صبر، دانش آموز در کلاس موقع صحبت دوستش منتظر شود بعد نظرش را بگوید.

✓ جنبه کاربردی درس که ترکیبی از ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی بوده و ناظر به کاربرد در زندگی روزمره دانش آموز است.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

□ مراحل تدریس

۱- ارتباط برقرار کردن / درگیر کردن (Engaging/ Relating)

✓ فراهم کردن موقعیتی چالش برانگیز در زمینه موضوع درس یا درگیر کردن ذهن دانش آموز با سوژه و

موضوع تدریس. برای مثال پخش یک کلیپ درگیر کننده و چالشی در ارتباط با موضوع درس و ...

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

❑ مراحل تدریس

❑ ۲- به تجربه گذاشتن (Experiencing)

✓ بیان تجربه و انجام آزمایش به یادگیرنده کمک می کند تا با خلاقیت‌های خود کشف کند، اختراع کند و به ایده‌های نو بیانده‌شود.

✓ هر دانش آموز تجربه های قبلی یا آن چیزی که حول موضوع تدریس برایش رخ داده است را بگوید.

✓ تدارک فعالیت پژوهشی و آزمایشی برای اینکه دانش آموز پاسخ پرسش‌های خود را بیابد.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

□ مراحل تدریس

۳- به کار گرفتن (Applying)

✓ طراحی یک موقعیت برای دانش آموزان تا با اطلاعات دو مرحله قبل، برای رفع یک مشکل، حل یک مساله، دادن یک ایده و ... اقدام کنند.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

□ مراحل تدریس

۴- به اشتراک گذاشتن (sharing)

✓ تا حد امکان دانش آموز را به کار گروهی تشویق کنید. یادگیری مشارکتی و تعاملی مقدمه یادگیری مفهومی پایدار است.

✓ انجام فعالیت های درسی و یا جمع آوری اطلاعات به صورت گروهی و تبادل یافته ها و بحث درباره آنها.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

❑ مراحل تدریس

۵- انتقال به موقعیت جدید (Transferring)

✓ شرایطی فراهم کنید که دانش آموز بتواند آموخته هایش را در موقعیت های جدید نیز به کار گیرد. برای مثال ارائه تمرین جدید یا طرح سوال جدید برای دانش آموز که در آن، او دانش و اطلاعاتی که کسب کرده است را در موقعیت متفاوت به کار ببرد.

گام ۴- تدوین طرح درس با اتکاء بر رویکرد سازنده گرایی

□ مراحل تدریس

□ ۶- سنجش از آموخته ها (Evaluating)

✓ سنجش در فرایند یاددهی- یادگیری: سنجش همراه با آموزش از آغاز تا پایان درس جریان دارد.

✓ سنجش در پایان تدریس درس: سنجش در پایان یادگیری با توجه به هدف های مورد نظر درس.

✓ سنجش در قالب ارائه تکالیف عملکردی

گام های ۵ الی ۹

- (۵) تأمل و بازاندیشی در طرح درس تدوین شده (بازبینی توسط خود دانشجو معلم، مشاوره با استاد راهنما، مشاوره با استادان طراحی آموزشی و روش تدریس)
- (۶) اجرای طرح و گزارش آن
- (۷) تحلیل و تفسیر بازخوردها (بازخوردهای دانش آموزان، معلم راهنما و استاد راهنما)
- (۸) ثبت و واکاوی تجارب (تأمل بعد از عمل و ثبت آن)
- (۹) اصلاح بیانیه من و آغاز چرخه بعدی کنش پژوهی